

— Редакція від 12.10.2018, підстава - 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

6. Довгунцов С. І. Розміщення продуктивних сил України.: навч.-метод. посібник. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. — К.: КНЕУ, 2000. - 364 с.

7. Андрейченко А. В. Безвідходне та маловідходне виробництво в АПК: ідентифікація понять.: Збірник наукових праць ЧДТУ. Економічні науки. – 2017. - № 47 – С. 34-40.

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Степаненко В.М., студентка 2 курсу факультету економіки та менеджменту
Солодовнік О.О., д.е.н., професор кафедри фінансів та кредиту

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Нестабільність політичних процесів, неухильне зростання нерівності і бідності, прекаризація трудових відносин, національні макроекономічні дисбаланси та інші виклики сучасності вказують на те, що наразі існує об'єктивна потреба у пошуку нових джерел зростання для забезпечення стійкого інклюзивного розвитку з метою підвищення добробуту суспільства. Інклюзивне зростання принципово відрізняється від звичайного економічного зростання, оскільки зміщує акцент на розвиток людини й підвищення її добробуту, а також на зниження рівня бідності та нерівності; спрямовує його на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не тільки на результатах розподілу [1]. За допомогою фінансової інклюзії можна створити умови для залучення всіх верств населення до користування різноманітними фінансовими послугами, які прийнятні за ціною, відповідають потребам домогосподарств, доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу та місця проживання, що сприятиме економічному зростанню країни та окремих територій, а також зменшенню соціальної нерівності в суспільстві. Саме тому проблема фінансової інклюзії у забезпеченні соціально-економічного розвитку територій є надзвичайно важливою та актуальною.

Фінансова інклюзія - це процес забезпечення вчасного й повноцінного доступу до широкого спектра фінансових продуктів та послуг, поширення їх використання серед усіх прошарків суспільства через впровадження існуючих інноваційних підходів включно з фінансовою обізнаністю й освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [2]. В останніх публікаціях наукового і практичного характеру, а також керівних документах державної влади поняття фінансової інклюзії розглядається у трьох аспектах: 1) доступність фінансових послуг, тобто можливість споживача дійсно скористатися послугою через контакт з фінансовим посередником; 2) фінансова грамотність, тобто здатність споживача здійснити усвідомлений вибір послуги, повністю усвідомлюючи вигоди та ризики від користування нею; 3) захист прав споживача – гарантія

безпечного, прогнозованого та якісного надання послуги, забезпечена третьою стороною.

За результатами опитування мешканців міст та сіл України віком від 18 років, проведеного маркетинговою дослідницькою компанією InMind у 2017 р. [3], рівень проникнення фінансових послуг в країні значно нижчий за світові норми: в середньому, один українець має лише одну банківську картку та один поточний рахунок в банку. Інші послуги використовуються або у разі крайньої потреби (зокрема кредитні картки), або за традицією (депозити, їх мають менше 10% населення), або навіть без усвідомлення сутності послуги (наприклад, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів). Втім, за даними НБУ [4; 5] упродовж 2017 – 2019 рр. тільки 63% дорослого населення України мали принаймні один банківський рахунок. Зазначимо, що за цим показником наша держава перебуває на нижчому рівні порівняно з іншими країнами Європи. Наприклад, у Чеській Республіці рахунки у фінансових установах мають 81% дорослих, в Угорщині – 75%, в Білорусі – 81%, в Австрії – 98%, у Королівствах Нідерланди та Данія – 81%.

Однією з основних проблем забезпечення фінансової інклюзії в Україні є неможливість скористатися фінансовою послугою через її фізичну недоступність для мешканців певних територій. Так, за 2014-2018 рр. кількість банків зменшилась майже вдвічі (з 147 до 77 банків), що зумовило скорочення їхніх відділень з 15,1 тис. до 8,5 тис. або на 43,7%, у першу чергу у малих містах та селах. Незважаючи на позитивну динаміку зростання з року в рік кількості платіжних терміналів в цілому по Україні, доступність безготівкового розрахунку у торгових мережах окремих територіально-адміністративних одиниць залишається на низькому рівні. Так, у м. Київ кількість платіжних терміналів близька до європейських країн і становить 16,2 шт. на 1 тис. осіб населення, у Харківській області – 6,5 шт. на 1 тис. осіб, а в Тернопільській – лише 3,3 шт. на 1 тис. осіб. При цьому в межах однієї області найбільша концентрація зберігається в головних містах [5]. Використання населенням можливостей дистанційного отримання фінансових послуг за допомогою комп'ютера або мобільного телефону наразі є також обмеженим через низький рівень підключення користувачів-фізичних осіб до Інтернету, який до того ж відрізняється у територіальному розрізі. Наприклад, станом на 2019 р. питома вага користувачів-фізичних осіб у загальній кількості населення Київської області становила 7,8%, Харківської області – 6%, а Тернопільської області – 9,8%. Зазначимо, що неможливість скористатися фінансовою послугою через її фізичну недоступність для мешканців менш населених чи менш економічно активних територій не тільки негативно впливає на добробут і якість населення, а й знижує привабливість таких територій для ведення бізнесу, що загалом негативно впливає на їх соціально-економічний розвиток.

Не менш серйозною перешкодою поширення використання фінансових послуг є низький рівень фінансової грамотності населення. Результати досліджень [2; 3] вказують на те, що сучасні українські користувачі фінансових послуг володіють лише базовими знаннями та навичками, що дозволяє використовувати здебільшого найпростіші послуги, але географічне

розташування регіонів, особливо їх наближеність до певних країн-сусідів, помітно впливає на фінансову грамотність та фінансову інклюзію. Підвищення рівня фінансової грамотності дає змогу змінити тип фінансової поведінки користувача – від прийняття інтуїтивних рішень до вироблення раціональних та відповідальних рішень з врахуванням можливих ризиків. Освіченість з фінансових питань об'єктивно зумовлює більшу обізнаність та прагнення застосування нових продуктів і послуг, пов'язаних із фінансовим плануванням особистих фінансів, що сприяє трансформації заощаджень у інвестиції, які є підґрунтям економічного розвитку країни та окремих територій.

Отже, в ході проведеного дослідження обґрунтовано об'єктивну потребу підвищення рівня фінансової інклюзії з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни та окремих територій, а також доведено існування істотних територіальних відмінностей у забезпеченні фізичної доступності фінансових послуг та підвищенні фінансової грамотності населення України, як складових фінансової інклюзії. Подальші дослідження за цим напрямом будуть спрямовані на розробку методичного підходу до оцінювання рівня фінансової інклюзії територій, що створює інформаційне підґрунтя для визначення стратегічних пріоритетів і механізмів забезпечення соціально-економічного розвитку територій в Україні.

Література

1. Тютюнникова С.В., Пивоварова К.Л. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 105-111.
2. Сохацька О.М., Кириленко С.В. Удосконалення банківського обслуговування в контексті забезпечення фінансової інклюзії. *Фінанси України*. 2019. № 6. С. 118-128.
3. Фінансова грамотність, обізнаність та інклюзія в Україні: звіт про дослідження. Додатковий проект IP-FSS в Україні. Проект регіонального економічного розвитку. Листопад 2017 р. 69 с.
4. Основні напрями Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року. / Нац. банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_2025.pdf?v=4
5. Форум з фінансової інклюзії. / Нац. банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=71600439&showTitle=true

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Тимчур Г.М., студентка 1 курсу навчально-наукового інституту бізнесу та менеджменту

Бабко Н.М., к.ек.н., доцент кафедри Маркетингу та медіакомунікацій

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Прагнення України до інтеграції у європейське співтовариство потребує розробки заходів і механізмів сталого розвитку українського села та якнайскорішого прийняття рішень у цій сфері розвитку людського потенціалу нашої держави. Без подолання негативних тенденцій у розвитку сільських територій, на яких проживає майже третина населення України, наша країна не